

TYDZIEŃ OTWARTEJ NAUKI 2018

PROJEKTOWANIE SPRAWIEDLIWYCH PODSTAW OTWARTEJ NAUKI

Temat nawiązuje do systemu naukowego w okresie przejściowym. Promuje prowadzone w uniwersytetach oraz instytucjach naukowych działania na rzecz rozwoju otwartych polityk i praktyk, a także systemów dla globalnej i zróżnicowanej społeczności świata.

W Tygodniu Otwartej Nauki Biblioteka Uniwersytecka zaprasza:

___23 października br. na spotkania z trenerami firmy Elsevier, poświęcone bazie Scopus i oprogramowaniu SciVal

(m.in. zasadom doboru źródeł, współczynnikiem bibliometrycznym, profilom autorów oraz instytucji);

___24 października na spotkanie z przedstawicielami Cyfrowej Polski poświęcone wykorzystaniu licencji Creative Commons w komunikacji naukowej.

Honorowym patronem Tygodnia Otwartej Nauki jest prof. dr hab. Giorgi Melikidze - Prorektor ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą

OTWARTOŚĆ W NAUCE. RUCH OPEN ACCESS – IDEE, INICJATYWY, ZASOBY

___Marta Czajkowska

___Beata Mirkiewicz

Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego

W dniach od 22 do 28 października br. odbywa się Międzynarodowy Tydzień Otwartej Nauki. Tegorocznym tematem wydarzenia jest hasło: *Designing equitable foundations for open knowledge*, co w wolnym tłumaczeniu oznacza projektowanie odpowiednich fundamentów dla otwartej nauki. Wieloaspektowe pojęcie „otwartej nauki” dotyczy otwartego dostępu do publikacji naukowych, otwartych danych, otwartych modeli współpracy naukowej, a jego podstawą jest publiczne prezentowanie swoich osiągnięć oraz swobodne korzystanie z dorobku innych badaczy bez ograniczeń finansowych, prawnych czy technicznych.

OTWARTA NAUKA - CELE, ZAŁOŻENIA

Idea Open Access (OA) dotycząca nauki (wolna nauka), edukacji (wolna edukacja) i kultury (wolna kultura) oznacza możliwość bezpłatnego korzystania z tekstów piśmiennictwa naukowego, podręczników i materiałów edukacyjnych, a także bibliograficznych (bibliograficzno-abstraktywnych) i katalogowych baz danych. Głównym zadaniem OA

jest zatem znoszenie barier ekonomicznych, prawnych i technologicznych w dostępie do wiedzy i tworzenie takich rozwiązań w tych obszarach, które pozwalają go osiągnąć, a tym samym realizacją idei otwartości i transparentności w nauce oraz popularyzowanie nowych rozwiązań w komunikacji naukowej z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych¹. Dwa ogólne warunki otwartego dostępu głoszą, że a) autorzy i właściciele praw autorskich zapewniają użytkownikom wolne, nieodwołalne, ogólnoswiatowe, wieczyste prawo dostępu oraz dają licencję na kopiowanie, użytkowanie, rozpowszechnianie, z zachowaniem praw autora do tekstu oryginalnego; a b) dzieło w wolnym dostępie powinno być zdeponowane przynajmniej w jednym otwartym repozytorium, należącym do instytucji akademickiej, towarzystwa naukowego, agencji rządowej, które umożliwią wolny dostęp do niego i jego długotrwałe przechowywanie². Jed-

1 Open Access, *Encyklopedia książki*. T. 2, K-Z, A. Żbikowska-Migoń, M. Skalska-Zlat (red.), Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017, s. 299.

2 J. Sadowska, *Wolny dostęp do zasobów nauki - deklaracje, dyskusje, rzeczywistość*, [w:] M. Czyżewska, *Publikacje elektroniczne w rozwoju polskiej nauki*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2012, s. 95-96, http://ebook-wse.pl/userfiles/file/Publikacje_elektroniczne_w_rozwoju_nauki_polskiej.pdf [28.08.2018].

nocześnie wskazuje się na dwie możliwości udostępniania publikacji naukowych w Internecie: a) samoarchiwizację - zamieszczanie artykułów w otwartych archiwach elektronicznych (zielona droga OA) lub b) publikowanie ich w otwartych czasopismach elektronicznych (złota droga OA)³. Drugi model jest stosowany przez największe wydawnictwa świata Springer, Nature czy Elsevier. Głównymi kanałami dystrybucji wiedzy w modelu OA są zatem otwarte czasopisma, repozytoria, blogi naukowe, otwarte kursy i szkolenia, platformy e-learningowe, e-laboratoria itp.

Ruch Open Access, deklaracje

Zmiana świadomości osób ze świata nauki i co za tym idzie odwołanie się na nowo do fundamentalnych zasad efektywnego procesu naukowego; światowy trend wzrostu cen czasopism naukowych; oraz rozwój technologii komputerowych i cyfrowych (dostęp do Internetu, dokumentów elektronicznych) - te oraz wiele innych wydarzeń (lata 70. i 80. XX) spowodowały, że znani na świecie badacze, naukowcy, informatycy oraz światowe organizacje bibliotekarskie (IFLA, ALA), rozpoznając zagrożenia związane z produkcją wiedzy, stworzyli w latach 90. XX Ruch Open Access⁴.

Najważniejsze założenia otwartej nauki zostały zdefiniowane w pierwszych deklaracjach i oświadczeniach Ruchu OA na spotkaniach w różnych miejscach świata. Jego istotę oddają najpełniej trzy komplementarne wobec siebie dokumenty: 1) Deklaracja Budapeszteńska (Budapest Open Access Initiative, luty 2002 r.) zawierająca pierwszą definicję OA, jak również strategię i cele dostępu do komunikacji naukowej; 2) Deklaracja z Bethesda (Bethesda Statement on Open Access Publishing, czerwiec 2003 r.), uwzględniająca zasady szybkiego i darmowego dostępu do wiedzy naukowej oraz wskazująca grupy wspierania inicjatywy; oraz 3) Deklaracja Berlińska (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, październik 2003 r.), która promuje Internet jako podstawowy instrument dla globalnie pojętej wiedzy oraz wytycza rozwiązania wspierające rozwój istniejących norm prawnych i finansowych dla optymalnego wykorzystania dostępu do nauki⁵.

Według Inicjatywy Budapeszteńskiej otwarty dostęp do zasobów naukowych oznacza swobodny, darmowy dostęp w publicznym Internecie, pozwalający każdemu użytkownikowi na czytanie, ściąganie, zapisywanie, kopiowanie, dystrybucję, wydruk, przeszukiwanie, zamieszczanie odnośników do pełnych artykułów, ich indeksowanie, przekazywanie jako danych do oprogramowania oraz używanie w dowolnym innym, zgodnym z prawem celu - bez barier finansowych, legalnych czy technicznych - przy czym autorzy zachowują prawo do integralności utworów, prawo do uznania autorstwa i do cytowania ich prac⁶.

Licencje

Zgodę autora na wykorzystanie publikacji w szerokim zakresie, czyli nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z utworów oraz ich opracowań (pełne wykorzystanie wtórne) określa się mianem wolnych licencji. Jeżeli autor chce opublikować swój utwór w Internecie, powinien zaznaczyć, na jakich zasadach został on udostępniony. Istnieje szereg licencji, które gwarantują różny zakres swobód i ograniczeń dla użytkownika. Przykładem są m. in. Open Publication License lub GNU Free Documentation License, jednak Inicjatywa Budapeszteńska w zaleceniach na 10-lecie swojego istnienia rekomenduje otwarte licencje Creative Commons (dalej CC)⁷.

Celem licencji CC jest uproszczenie korzystania z prawa autorskiego w sieci i swobodne dzielenie się twórczością. Odbywa się to z korzyścią zarówno dla autora, jak i użytkownika. Dla autorów licencji CC to możliwość łatwego udostępniania, rozpowszechniania prac oraz określenia, na co pozwolą ich odbiorcom. Dla użytkowników to wytyczne, mówiące o tym, co i na jakich warunkach mogą z danym dziełem zrobić⁸. Licencje CC są licencjami prawnymi, działającymi na zasadzie „pewne prawa zastrzeżone”, a granice dozwolonego użytku są szersze i wyraźniejsze niż te wytyczone w tradycyjnym modelu „wszystkie prawa zastrzeżone”. Całość odbywa się przy jednoczesnym poszanowaniu praw autorskich oraz dodatkowych warunków wybranych przez licencjodawcę czy twórcę. Warunki licencyjne są niczym klocki, a zasady określone przez daną licencję są wynikiem złożenia dwóch lub trzech takich warunków⁹.

ZASOBY OA W SIECI

Do dokumentów publikowanych w modelu OA dotrzeć można przy pomocy powszechnie znanych wyszukiwarek internetowych. Warto jednak znać miejsca w sieci dedykowane tylko otwartym zasobom - dają one możliwość prowadzenia szybszych, trafniejszych, bardziej zaawansowanych wyszukiwań. Na rejestrowaniu i udostępnianiu publikacji OA koncentrują się przede wszystkim repozytoria i biblioteki cyfrowe, czasopisma OA, strony internetowe wydawców OA. Przeszukiwać je zaś można przy użyciu specjalistycznych wyszukiwarek.

Otwarte repozytoria. Katalogi repozytoriów

Jednym z ważniejszych kanałów dystrybucji prac naukowych w modelu OA są repozytoria. Autorzy najczęściej sami deponują w nich swoje prace, udostępniając wyniki badań w sposób bezpłatny wszystkim zainteresowanym.

3 L. Derfert-Wolf, *Wyszukiwanie otwartych zasobów nauki*, [w:] M. Czyżewska *Publikacje elektroniczne w rozwoju polskiej nauki*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2012, s. 107, http://ebook-wse.pl/userfiles/file/Publikacje_elektroniczne_w_rozwoju_nauki_polskiej.pdf [14.08.2018].

4 Zob. B. Bednarek-Michalska, *Open Access - Otwarta Nauka*, <https://otwartanauka.cel.agh.edu.pl/mod/book/viewa2ed.html?id=31&chapterid=82> [10.09.2018].

5 Open Access, *op. cit.*, s. 299-300.

6 P. Sauber, *Otwarty dostęp*, Wydaw. Uniwersytetu

Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 19. <http://www.bm.cm.uj.edu.pl/documents/21651741/56d5843c-2e99-43a2-a4bf-f34324a1b048> [09.09.2018].

7 P. Koziński, R. Kabaciński, M. Lis, P. Kaczmarek, *Open Access: Analiza zjawiska z punktu widzenia polskiego naukowca*, Impuls, Kraków 2013, s. 13.

8 *Wolne licencje w nauce: instrukcja*, oprac. zbiorowe Biblioteki Otwartej Nauki, 2014, s. 23, http://nck.pl/media/attachments/302599/wolne_licencje_w_nauce_instrukcja.pdf [15.08.2018].

9 *Licencje Creative Commons*, <https://creativecommons.pl/poznaj-licencje-creative-commons/> [07.09.2018].

Od początku lat 90. na świecie powstało wiele naukowych repozytoriów instytucjonalnych i dziedzinowych. Zaistniała potrzeba stworzenia kompleksowej listy, która rejestrowałaby takie repozytoria oraz ich zakres. W 2003 r. na Uniwersytecie w Nottingham powstał katalog Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR). Jest on jedną z największych, działającą do dziś bazą światowych repozytoriów. Katalog zawiera otwarte repozytoria akademickie i jest stale uzupełniany; obecnie figuruje w nim 3775 repozytoriów¹⁰. Lista nie jest agregowana automatycznie - każde wymienione repozytorium jest odwiedzane przez administratorów katalogu, którzy weryfikują podane publicznie informacje. OpenDOAR pozwala wyszukiwać repozytoria przy użyciu różnorodnych kryteriów, m.in. lokalizacji, tematyki, typu zawartości, języka, czy wykorzystanego oprogramowania. Oferuje także różnorodne statystyki, które można wykorzystać do analizowania danych; wiele z nich prezentowanych jest w formie graficznej. W roku bieżącym przygotowano nową stronę internetową katalogu.

Podobnym katalogiem jest tworzony i obsługiwany przez Uniwersytet w Southampton Registry of Open Access Repositories (ROAR)¹¹.

Również w Polsce repozytoria, szczególnie uczelniane, powstają i rozwijają się bardzo dynamicznie. Wiele polskich uniwersytetów i szkół wyższych posiada już miejsca, w których pracownicy mogą archiwizować swoje publikacje i udostępniać w ten sposób wszystkim zainteresowanym wyniki własnych badań. Do najstarszych i największych należą: AMUR - Repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Repozytorium Uniwersytetu Warszawskiego, RUMAK - Repozytorium Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Repozytorium Politechniki Krakowskiej, Baza Wiedzy Politechniki Warszawskiej, Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku. Od 2011 r. działa także Repozytorium Centrum Otwartej Nauki CEON, prowadzone przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW, w którym mogą publikować naukowcy ze wszystkich instytucji naukowych i badawczych w Polsce. W CEON udostępnić można - tak jak w innych repozytoriach - artykuły (niepublikowane i nierecenzowane - preprinty oraz te, które przeszły proces recenzji i zostały opublikowane - postprinty), książki, materiały konferencyjne, raporty czy rozprawy doktorskie. Dostęp do wszystkich publikacji jest w pełni otwarty: można je przeglądać i pobierać bezpłatnie i bez rejestracji.

Warto podkreślić, iż rolę, jaką odgrywają w dzisiejszej nauce otwarte repozytoria, a przede wszystkim otwarty dostęp do badań naukowych, określiło Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w przyjętym 23 października 2015 r. dokumencie „Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i badań naukowych w Polsce”. Wskazuje się tam, iż „Powszechny i bezpłatny dostęp do aktualnej wiedzy stanowi jeden z fundamentów funkcjonowania i rozwoju demokratycznego społeczeństwa¹².

Biblioteki cyfrowe

Źródłem zasobów OA są także biblioteki cyfrowe. Podobnie jak repozytoria mają najczęściej charakter instytucjonalny, koncentrują się jednak przede wszystkim na upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego, a więc publikacji utworów dawnych, które ze względu na wygaśnięcie majątkowych praw autorskich przeszły do domeny publicznej. Digitalizuje się więc i udostępnia w Internecie przechowywane w tradycyjnych bibliotekach kolekcje starych czasopism, książek, map, zdjęć. Z zasobów polskich bibliotek cyfrowych korzystać można za pośrednictwem Federacji Bibliotek Cyfrowych: wspólnego katalogu, który umożliwia przeszukiwanie treści zgromadzonych w 134 krajowych bibliotekach cyfrowych¹³. Wiele polskich uczelnianych bibliotek cyfrowych pełni także funkcję repozytoriów pozwalających swoim pracownikom na deponowanie i rozpowszechnianie prac naukowych.

Otwarte czasopisma. Katalogi czasopism OA. Witryny wydawców czasopism OA

Kolejnym wartościowym źródłem zasobów OA są czasopisma publikujące w modelu otwartym. Za takie uznać należy wszystkie czasopisma wydawane w pełnym dostępie, bez żadnych ograniczeń, ale także tytuły wydawane z opóźnionym lub częściowym dostępem, hybrydowe oraz wszystkie inne modele czasopism funkcjonujących w sieci bez żadnych opłat. Wyszukiwanie informacji w czasopismach OA rozproszonych w różnych miejscach Internetu ułatwiają specjalistyczne katalogi. Jeden z nich, Directory of Open Access Journals (DOAJ), powstał w 2003 r. na Uniwersytecie w Lund. Rejestrował wówczas 300 otwartych czasopism, dziś jest ich w katalogu 12 081, obejmują wszystkie dyscypliny nauki i pochodzą ze 128 krajów¹⁴. Czasopisma te są recenzowane i reprezentują wysoki poziom merytoryczny. Większość z nich można za pomocą narzędzi wyszukiwawczych katalogu przeszukiwać także na poziomie poszczególnych artykułów.

W sieci dostępne są także serwisy definiujące politykę wydawców czasopism wobec publikowania w modelu otwartym. Serwis Sherpa/Romeo rejestruje 3231 czasopism elektronicznych z całego świata oraz podaje i analizuje informacje wydawców w zakresie uprawnień do samoarchiwizacji i warunków praw przyznawanych autorom publikacji w tych czasopismach¹⁵. Dzięki serwisowi autorzy uzyskują precyzyjną wiedzę na temat tego, czy swoje artykuły opublikowane w konkretnym czasopiśmie mogą umieścić także w otwartym repozytorium.

Innym narzędziem do oceny otwartości czasopisma jest Open Access Spectrum Evaluation Tool¹⁶. Informacje o otwartości czasopisma podaje także serwis Biblioteki w Regensburgu - EZB Elektronische Zeitschriftenbibliothek. Serwis kataloguje czasopisma elektroniczne z całego

10 Directory of Open Access Repositories, <http://v2.sherpa.ac.uk/opensoar/> [10.09.2018].

11 Registry of Open Access Repositories (ROAR), <http://roar.eprints.org> [10.09.2018].

12 *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i badań naukowych w Polsce*, s. 4. https://www.nauka.gov.pl/g2/orygina-1/2015_08/41b82999405fd87c97df323fec4f1c8e.pdf [9.09.2018].

13 Federacja Bibliotek Cyfrowych, <http://fbc.pionier.net.pl/pro/zrodla> [9.09.2018].

14 Directory of Open Access Journals, <https://doaj.org> [9.09.2018].

15 Sherpa/Romeo, <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/index.php> [9.09.2018].

16 Open Access Spectrum Evaluation Tool, <http://www.oaspectrum.org> [9.09.2018].

świata, wskazując, które z nich udostępniają swoje teksty w modelu OA¹⁷.

Serwisy dotyczące polityki wydawniczej czasopism są także dobrym źródłem wyszukiwania materiałów OA: obok informacji o otwartości czasopisma podają także adresy stron internetowych i punkty dostępu do poszczególnych tytułów.

Równie istotnym miejscem poszukiwania konkretnych treści w wolnym dostępie są witryny internetowe wydawców czasopism OA. Coraz liczniejsza grupa wydawców za swoją misję uznaje bezpłatne, wolne udostępnianie wyników badań naukowych w Internecie. Do najważniejszych należą: Public Library of Science (PLOS)¹⁸, BioMed Central¹⁹, Hindawi²⁰. Wydawcy ci stale rozwijają zbiór czasopism naukowych i innej literatury naukowej i udostępniają na wolnych licencjach.

Wyszukiwarki OA

Lawinowo wzrastająca liczba repozytoriów i ich zasobów oraz ciągle powstające otwarte czasopisma wygenerowały potrzebę powstania multiwyszukiwarek przeszukujących jednocześnie wszystkie źródła zasobów OA. Stworzono więc narzędzia eksplorujące Internet w poszukiwaniu zasobów stosujących protokół OAI-PMH. Protokół ten został

opracowany przez międzynarodową społeczność Open Archive Initiative i pozwala eksportować i importować dane dokumentów OA. Przy jego wykorzystaniu działają m.in. wyszukiwarki OAlster²¹ i Open AIRE²². Przeszukują one różnorodne otwarte zasoby z kolekcji umieszczonych w otwartych archiwach i czasopismach, pozwalając na znacznie szybsze, kompleksowe dotarcie do potrzebnych treści.

ZAKOŃCZENIE

Zasoby publikowane w otwartym modelu są dziś znaczącym źródłem informacji naukowej ze wszystkich dziedzin nauki. Ich dalsze budowanie jest jednym z najważniejszych zadań współczesnego społeczeństwa. Możliwość korzystania z elektronicznych, otwartych, dostępnych dla każdego za darmo i w każdej chwili zasobów wysokiej jakości jest wielkim osiągnięciem ruchu Open Access. Warto wspierać wszystkie działania i inicjatywy zmierzające do upowszechniania nauki, a także kultury i edukacji oraz zapobiegające cyfrowemu wykluczeniu.

Artykuł powstał w ramach projektu: „Otwieramy naukę - udział Polski w międzynarodowych obchodach Open Access Week - zadanie finansowane w ramach umowy 868/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

17 EZB Elektronische Zeitschriftenbibliothek, <http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/index.phtml?bibid=AAAA&colors=7&lang=de> [10.09.2018].

18 Public Library of Science, <https://www.plos.org/> [10.09.2018].

19 BioMed Central, <https://www.biomedcentral.com/> [10.09.2018].

20 Hindawi, <https://www.hindawi.com/> [10.09.2018].

21 OAlster, <http://www.oclc.org/en/oaister.html> [9.09.2018].

22 Open Aire, <https://www.openaire.eu/> [9.09.2018].

WOLNE LICENCJE W OTWARTEJ NAUCE - LICENCJE CREATIVE COMMONS W KOMUNIKACJI NAUKOWEJ

— Ewa Adaszyńska

Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego

Wolny dostęp do wiedzy oznacza powszechny, bezpłatny, wolny dostęp do publikacji elektronicznych o treści naukowej i edukacyjnej: czasopism, prac dyplomowych, materiałów konferencyjnych, raportów i wyników badań oraz publikacji naukowych, których podstawą prawną są otwarte, wolne licencje posiadaczy praw autorskich lub przejście utworu do domeny publicznej. Dzięki wykorzystaniu otwartych licencji twórca może szczegółowo określić formy wykorzystania publikacji¹. Otwarty dostęp nie

jest równoznaczny z domeną publiczną², gdyż twórcy publikacji nie zrzekają się swoich praw autorskich, mogą natomiast określać zasady udostępniania swoich prac.

Idea otwartego dostępu zbudowana jest na przekonaniu, że wiedza jest dobrem publicznym, dlatego też może

1 Zob. L. Derfert-Wolf, *Nowy model komunikacji naukowej*, „Forum Akademickie” 2010, nr 5, dostęp: http://forumakad.pl/archiwum/2010/05/62_nowy_model_komunikacji_naukowej.html

2 Domena publiczna to część wspólnego kulturowego i intelektualnego dziedzictwa ludzkości, zasób dóbr niematerialnych, który nie podlega ochronie autorskoprawnej - idee, zasady, dokumenty, materiały urzędowe oraz dzieła, które nie mają charakteru twórczego, a także utwory do których wygasły prawa autorskie. Dzieła znajdujące się w domenie publicznej nie podlegają ograniczeniom i mogą być wykorzystywane do celów komercyjnych i niekomercyjnych - zob. *Przewodnik po otwartej nauce*, autorzy: J. Hofmokr, A. Tarkowski, B. Bednarek-Michalska, K. Siewicz, J. Szprot, Warszawa 2009, s. 77, dostęp: https://repin.pjwstk.edu.pl/files/Przewodnik_po_otwartej_nauce.pdf